

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

N Á L E Z

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 7/00

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach po verejných ústnych pojednávaniach konaných v dňoch 25. augusta 2000 v Nitre a 16. novembra 2000 v Košiciach v senáte zloženom z predsedu Ľubomíra Dobríka a sudcov Eduarda Báránya a Juraja Babjaka (sudcu spravodajcu) vo veci podnetu na začatie konania [REDACTED], bytom [REDACTED] [REDACTED], zastúpeného advokátkou JUDr. Zuzanou Csenkyovou, Advokátska kancelária, Trnava, A. Žarnova 27, pre porušenie práv podľa čl. 17 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 5 ods. 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v trestnom konaní proti nemu vedenom zo strany Okresného súdu v Nitre, Krajského súdu v Nitre a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v Bratislave dňa 16. novembra 2000 takto

r o z h o d o l :

1. Okresný súd v Nitre, Krajský súd v Nitre a Najvyšší súd Slovenskej republiky v Bratislave držaním [REDACTED] vo väzbe od 30. júna 1998 do 20. septembra 2000 aj z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku p o r u š i l i jeho právo podľa čl. 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Okresný súd v Nitre a Krajský súd v Nitre v súvislosti s rozhodovaním o žiadosti [REDACTED] o prepustenie z väzby na slobodu z 21. apríla 1998 a Krajský súd v Nitre aj

v súvislosti s rozhodovaním o takýchto žiadostiach z 22. júna 1998 a 21. júna 1999 porušili jeho práva podľa čl. 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

3. Vo zvyšnej časti podnetu nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Podnet [REDAKOVANÉ] na začatie konania pre porušenie práv a priebeh konania Ústavného súdu Slovenskej republiky

[REDAKOVANÉ] (ďalej len „podnecovateľ“) je trestne stíhaný pre skutky právne kvalifikované ako spolupáchatelstvo k trestným činom lúpeže a vydierania podľa ustanovení § 9 ods. 2 k § 234 ods. 1 a § 235 ods. 1 a 2 písm. b) Trestného zákona, ako aj trestný čin nedovoleného ozbrojovania podľa ustanovenia § 185 ods. 1 Trestného zákona na základe uznesení o vznesení obvinenia zo strany Krajského úradu vyšetrovania Policajného zboru v Nitre zo 14. mája 1997, 22. mája 1997 a 2. januára 1998. Dňa 15. júla 1998 podal na neho a tiež aj na ďalších 11 spoluobvinených krajský prokurátor v Nitre obžalobu na Krajský súd v Nitre, kde je vec vedená pod sp. zn. 1 T 28/98. Trestné konanie doposiaľ právoplatne neskončilo, pričom ešte nebol vyhlásený ani prvostupňový rozsudok.

Podnecovateľ bol vzatý do väzby už v prípravnom konaní uznesením sudcu Okresného súdu v Nitre sp. zn. 5 Tpr 45/97 z 12. novembra 1997 podľa ustanovenia § 68 Trestného poriadku z dôvodov podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) a c), pričom táto sa započítava od momentu jeho zadržania, to znamená od 11. novembra 1997 o 10.00 h. Z označených väzobných dôvodov sa v nej nachádzal do 20. septembra 2000 a od tohto dňa už len z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Z väzby bol prepustený po troch rokoch jej trvania dňa 11. novembra 2000.

Podnecovateľ podal na Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) podľa čl. 130 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a ustanovenia § 18 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) podnet na začatie konania pre porušenie práv (podania z 24. januára 2000 a 6. marca 2000 aj s prílohou). Tento bol uznesením ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 7/00 zo 16. marca 2000 v časti namietajúcej porušenie čl. 17 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 5 ods. 3 a 4 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) prijatý na ďalšie konanie a v časti namietajúcej porušenie čl. 12 ods. 1 a čl. 16 ods. 1 ústavy odmietnutý.

Podnet smeruje proti súdom, ktoré sa zúčastnili na rozhodovaní o jeho väzbe, to znamená Okresnému súdu v Nitre (ďalej len „okresný súd“), Krajskému súdu v Nitre (ďalej len „krajský súd“) a Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky v Bratislave (ďalej len „najvyšší súd“).

Podnecovateľ súdom vytýka jeho nedôvodné vzatie do väzby, ako aj držanie v nej, čo napokon vyjadril aj vo viacerých žiadostiach o prepustenie na slobodu v priebehu trestného konania. Poukazuje najmä na paušálne zamietanie jeho žiadostí, oneskorené rozhodovanie súdov o nich (v dvoch prípadoch), nereagovanie najvyššieho súdu na dodatok jeho sťažnosti z 8. novembra 1999 proti rozhodnutiu súdu nižšieho stupňa o väzbe a nezákonné držanie vo väzbe od 31. júla 1998 do 13. októbra 1999 (bez rozhodnutia o jej predĺžení). Osobitne napáda uznesenie okresného súdu o vzatí do väzby z 12. novembra 1997 a uznesenia krajského a najvyššieho súdu z 30. novembra 1998 a 5. januára 1999, ktoré sa vzťahujú na jeho žiadosť o prepustenie na slobodu z 22. júna 1998. Na verejnom ústnom pojednávaní ústavného súdu dňa 25. augusta 2000 jeho právna zástupkyňa tiež zdôraznila, že v rozhodnutí okresného súdu sp. zn. 5 Tpr 21/97 zo 6. mája 1998 je uvedené, že podnecovateľ je vo väzbe len z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku.

Na tomto pojednávaní tiež navrhla, aby ústavný súd rozhodol, že boli porušené práva podnecovateľa podľa čl. 17 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 5 ods. 3 a 4 Dohovoru. V súvislosti s označenými článkami Dohovoru poukázala aj na správu Európskej komisie pre ľudské práva z 20. mája 1998 (č. 28409/95) vo veci Savič v. Slovensko (výňatky z nej tvoria prílohu podnetu) a osobitne na požiadavku urýchleného rozhodovania súdov o žiadostiach o prepustenie z väzby na slobodu. Ponechala na úvahu ústavného súdu, či aj Dohovor nie je zahrnutý v čl. 17 ústavy. Na verejnom ústnom pojednávaní dňa 16. novembra 2000 ďalšie návrhy nepredniesla.

Okresný súd stanovisko k podnetu nezaujal. Na požiadanie ústavného súdu uviedol, aké procesné úkony vo veci vykonal a aké rozhodnutia vyniesol, a poskytol mu príslušné spisy. Na verejných ústnych pojednávaniach sa nezúčastnil.

Krajský súd sa k podnetu vyjadril písomne a svoje stanovisko predniesol aj na verejnom ústnom pojednávaní dňa 25. augusta 2000 (verejného ústneho pojednávania dňa 16. novembra 2000 sa nezúčastnil). Akceptoval len voči nemu namietané porušenie požiadavky rýchlosti pri rozhodovaní o žiadosti podnecovateľa o prepustenie z väzby na slobodu z 22. júna 1998, pričom v iných smeroch sa podľa neho porušenia procesných predpisov nedopustil. Vec podnecovateľa a ďalších spoluobžalovaných nebola skončená pre prekážky v konaní, ktoré spôsobili najmä obžalovaní (odročovanie hlavných pojednávanií z dôvodu neopodstatnených námietok obžalovaných vrátane podnecovateľa voči sudcom a neúčasti niektorých obžalovaných). Zástupca tohto súdu sa na verejnom ústnom pojednávaní bližšie nevyjadril k otázke dôvodnosti držania podnecovateľa vo väzbe podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku po rozhodnutí okresného súdu zo 6. mája 1998.

Najvyšší súd celkové stanovisko k podnetu nezaujal a verejných ústnych pojednávanií sa nezúčastnil. Spolu s listom svojho predsedu zo 17. júla 2000 zaslal ústavnému súdu len vyjadrenie príslušného predsedu senátu zo 14. júla 2000 k uzneseniu okresného súdu sp. zn. 5 Tpr 21/97 zo 6. mája 2000 a otázke možnej zmeny väzobných dôvodov u podnecovateľa (z § 67 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku na § 67 ods. 1 písm. c). Podľa tohto

vyjadrenia označeným uznesením okresného súdu v spojení s uznesením krajského súdu z 30. júna 1998 sp. zn. 3 To 145/98 k žiadnej zmene väzobných dôvodov nedošlo, pričom vo výroku uznesenia okresného súdu ide len o chybnú formuláciu, ktorá je v rozpore s jeho odôvodnením.

Po predbežnom prerokovaní podnetu podľa ustanovenia § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde a jeho prijatí na ďalšie konanie vo vymedzenej časti ústavný súd v rámci prípravy konania o veci samej prostredníctvom sudcu spravodajcu zabezpečil, aby podnecovateľ splnil podmienku povinného právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom (splnomocnenie na č. 1. 23), vyjadrenia k podnetu zo strany účastníkov konania (odporcov), preštudovanie spisového materiálu na krajskom súde, spisy a listiny súvisiace s trestnou vecou podnecovateľa a list generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky z 11. 7. 2000 (k výkonu väzby podnecovateľa a otázkam s ňou súvisiacimi).

Vzhľadom na povahu veci, ako aj na trvanie podnecovateľa na verejnom ústnom pojednávaní ústavného súdu podľa ustanovenia § 30 ods. 1 zákona o ústavnom súde boli tieto pojednávania vykonané v dňoch 25. augusta a 16. novembra 2000. Ústavný súd tu oboznámil účastníkov s podstatnými časťami spisového materiálu, ktorý mal k dispozícii, vypočul si prednesy prítomných účastníkov konania (ich zástupcov), ako aj ich odpovede na otázky senátu.

Po zvážení všetkých podkladov, ktoré boli k dispozícii, a súvislostí z nich vyplývajúcich dospel ústavný súd k nasledovným skutkovým a právnym záverom.

II.

K právnemu posúdeniu námietok podnecovateľa

Podnecovateľ namieta neopodstatnenosť zásahu do jeho osobnej slobody prostredníctvom väzby v trestnom konaní a v postupe a rozhodovaní súdov vidí v prvom rade porušenie čl. 17 ods. 1 a 2 ústavy (najmä nedôvodné vzatie do väzby, ako aj držanie

v nej, navyiac po neprimerane dlhý čas, neakceptovanie jeho argumentácie ohľadne prepustenia na slobodu a nezaobranie sa s ňou).

Osobná sloboda a jej ochrana sú predmetom čl. 17 ústavy (pri väzbe ide o prvých päť odsekov):

1. Osobná sloboda sa zaručuje.

2. Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

3. Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 24 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 24 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo ju prepustiť na slobodu.

4. Obvineného možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 24 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo ju prepustiť na slobodu.

5. Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Námietky podnecovateľa smerujúce proti jeho väzbe bude najvhodnejšie posúdiť z hľadiska ustanovenia čl. 17 ods. 2 ústavy, ktoré obsahuje základné garancie pre rôzne formy pozbavenia osobnej slobody vrátane trestného konania (napr. výkon trestu odňatia slobody, ochranného liečenia a ochrannej výchovy). Pri definovaní práv vyplývajúcich z tohto ustanovenia v súvislosti s väzbou je však potrebné prihliadnuť aj na tie ustanovenia čl. 17 ústavy, ktoré väzbu výslovne uvádzajú (odseky 3, 4 a 5).

Námietky voči neprimeranej dĺžke väzby a oneskorenému postupu súdov v súvislosti s rozhodovaním o žiadostiach podnecovateľa o prepustenie z väzby na slobodu budú navyiac posúdené v súlade s jeho podnetom aj z hľadiska čl. 5 ods. 3 a 4 Dohovoru.

III.

K právu byť vo väzbe len zo zákonného dôvodu a na základe rozhodnutia sudcu alebo súdu

Podnecovateľ namieta, že vo väzbe vôbec nemal byť, pretože pre ňu neboli opodstatnené dôvody. Na verejnom zasadnutí dňa 25. augusta 2000 jeho právna zástupkyňa zdôraznila, že v rozhodnutí okresného súdu sp. zn. 5Tpr 21/97 zo 6. mája 1998 je uvedené, že podnecovateľ je vo väzbe len z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Podnecovateľ tiež tvrdí, že od 31. júla 1998 do 13. októbra sa vo väzbe nachádzal bez právneho titulu, keďže v medziobdobí nebolo vydané žiadne rozhodnutie o jej predĺžení.

Označené námietky smerujú k porušeniu práva byť vo väzbe len zo zákonného dôvodu a na základe rozhodnutia sudcu alebo súdu.

Toto právo vyplýva zo znenia čl. 17 ods. 2 ústavy (s prihliadnutím aj na ods. 3, 4 a 5), pričom ďalej je konkretizované najmä v ustanoveniach § 67 a § 68 Trestného poriadku.

Ustanovenie § 67 Trestného poriadku upravuje vzatie do väzby a jej dôvody nasledovne:

„1. Obvinený môže byť vzatý do väzby len vtedy, ak sú tu konkrétne skutočnosti, ktoré odôvodňujú obavu,

a) že ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno jeho totožnosť hneď zistiť, ak nemá stále bydlisko,

b) že bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených, alebo ináč mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, alebo

c) že bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil.

2. Obvinený môže byť vzatý do väzby tiež vtedy, ak je trestne stíhaný pre trestný čin, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov, aj keď nie sú dôvody väzby dané podľa odseku 1.“

Ustanovenie § 68 Trestného poriadku (Rozhodnutie o väzbe) uvádza:

1. Vziať do väzby možno len osobu, proti ktorej bolo vznesené obvinenie (§ 163). Rozhodnutie o väzbe sa musí odôvodniť aj skutkovými okolnosťami. O väzbe rozhoduje súd a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca.

2. Ak v prípravnom konaní sudca návrhu prokurátora vziať obvineného do väzby nevyhovie, rozhodne o tom uznesením, ktoré v plnom znení s odôvodnením a poučením (§ 74 ods. 2) uvedie v zápisnici o úkone.“

Podnecovateľ bol vzatý do väzby po jeho zadržaní dňa 11. novembra 1997 o 10.00 h uznesením sudcu okresného súdu sp. zn. 5 Tpr 45/97 z 12. novembra 1997 podľa ustanovenia § 68 Trestného poriadku z dôvodov podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku po predchádzajúcom procesnom postupe v súlade najmä s čl. 17 ods. 3 ústavy a ustanovenia § 77 ods. 2 Trestného poriadku. Toto uznesenie sa stalo právoplatným na základe uznesenia krajského súdu sp. zn. 3 To 341/97 zo 4. decembra 1997, ktorým bola sťažnosť podnecovateľa proti uzneseniu okresného súdu zamietnutá ako nedôvodná podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Označené uznesenia okresného a krajského súdu boli teda zákonným a tiež ústavným titulom pre držanie podnecovateľa vo väzbe z dôvodov podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku.

Okresný súd rozhodoval dňa 6. mája 1998 okrem iného aj o žiadosti štyroch obvinených o prepustenie na slobodu vrátane žiadosti podnecovateľa z 21. apríla 1998, pričom všetky žiadosti uznesením sp. zn. 5 Tpr 21/97 podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku zamietol. Vo výroku uznesenia však výslovne uviedol „... a obvinení sa naďalej ponechávajú vo väzbe, nakoľko u nich trvajú dôvody väzby v zmysle § 67 ods. 1 písm. c) u obvineného [REDAKOVANÉ] a v zmysle § 67 ods. 1 písm. b), c) u ďalších troch obvinených“. Výrok písomne vypracovaného uznesenia je v súlade s tým, ako bol vyhlásený na neverejnom zasadnutí (pozri zápisnicu o neverejnom zasadnutí). Toto

uznesenie nadobudlo právoplatnosť dňa 30. júna 1998, kedy krajský súd uznesením sp. zn. 3 To 145/98 zamietol podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti všetkých obvinených vrátane podnecovateľa, ktoré podali proti uzneseniu okresného súdu.

Výrokom právoplatného uznesenia okresného súdu došlo u podnecovateľa nepochybne k zúženiu dôvodov pre jeho držanie vo väzbe oproti predošlému stavu, to znamená z ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku na ustanovenie § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Nič na tom nemení ani odôvodnenie tohto uznesenia, z ktorého by vyplývalo, že u podnecovateľa sú dané tie isté väzobné dôvody ako u ďalších spoluobvinených (to znamená aj podľa § ustanovenia 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku), a tiež ani vyjadrenie z najvyššieho súdu zo 14. júla 2000, z ktorého sa črtá neprípustná preferencia dôvodov rozhodnutia pred jeho výrokom. Treba zdôrazniť, že záväznou a vykonateľnou časťou rozhodnutia sa stáva jeho výrok, a nie odôvodnenie.

Napriek právoplatnému zúženiu dôvodov pre trvanie väzby podnecovateľa k 30. júnu 1998 len na ustanovenie § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku bol tento naďalej držaný až do 20. septembra 2000 vo väzbe aj podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, hoci žiadnym ďalším súdnym rozhodnutím (výrokom) nedošlo formálne k rozšíreniu jeho väzby aj na tento dôvod. Je to v rozpore s čl. 17 ods. 2 ústavy (pozri aj ods. 5), z ktorého vyplýva priama spojitosť zákonného väzobného dôvodu s rozhodnutím sudcu alebo súdu nielen pri vzatí do väzby, ale aj počas jej trvania. Inými slovami, obvinený môže byť do väzby vzatý a v nej držaný len z tých zákonných dôvodov, ktoré sú uvedené vo výrokoch súdnych rozhodnutí.

Zmena dôvodov väzby oproti predchádzajúcemu stavu (či už zúženie alebo rozšírenie) sa musí prejaviť vo výroku uznesenia, ktorým sa o väzbe rozhoduje. Podľa ustanovenia § 72 ods. 1 Trestného poriadku: „Vyšetrovateľ, prokurátor a sudca sú povinní skúmať v každom období trestného stíhania, či dôvody väzby trvajú, alebo či sa zmenili. Sudca tak koná v prípravnom konaní iba pri rozhodovaní o návrhu prokurátora na predĺženie väzby (§ 71 ods. 1), pri rozhodovaní o návrhu prokurátora o zmene dôvodov väzby a pri rozhodovaní o žiadosti obvineného o prepustenie z väzby podľa odseku

2. Ak pominie dôvod väzby, musí byť obvinený ihneď prepustený na slobodu. V prípravnom konaní o tom môže rozhodnúť aj prokurátor. Ak v prípravnom konaní prokurátor zistí, že dôvody väzby sa zmenili, podá návrh príslušnému sudcovi na rozhodnutie o zmene dôvodov väzby.“ Potreba samostatného súdneho rozhodnutia (výroku) pri zmene dôvodov väzby vyplýva napokon aj z judikatúry všeobecných súdov (pozri napr. č. 18/1985 a č. 58/1992 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk a č. 65/1993 Výberu rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu Slovenskej republiky).

Nedôslednosť orgánov činných v trestnom konaní pri realizácii zákonnosti viedla v tomto prípade aj k porušeniu ústavnosti. Okresný súd, ktorý bol príslušný na rozhodovanie o väzbe v prípravnom konaní v prvom stupni, nezabezpečil v príslušnom ústave na výkon väzby náležitú realizáciu svojho právoplatného uznesenia zo 6. mája 1998 a držanie podnecovateľa po 30. júni 1998 vo väzbe len z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. Keďže v spisovom materiáli, ktorý predložil krajský prokurátor spolu s obžalobou krajskému súdu dňa 15. júla 1998, sa nenachádzali už označené uznesenia o väzbe okresného a krajského súdu zo 6. mája a 30. júna 1998 a činný senát krajského súdu, ktorý bol príslušný konať o obžalobe, a teda aj o väzbe, ako aj nadriadený senát najvyššieho súdu o nich preto nevedeli (nedostatok informovanosti v rámci súdnej sústavy), o väzbe podnecovateľa dlhší čas rozhodovali tak, ako keby tieto rozhodnutia neexistovali. Krajský a najvyšší súd zhodne v dôvodoch svojich rozhodnutí o väzbe (až do rozhodovania o poslednej žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 18. septembra 2000) v podstate konštatujú, že podnecovateľ bol vzatý do väzby z dôvodov podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) a c) Trestného poriadku, pričom tieto aj naďalej trvajú a väzba je v uvedenom rozsahu opodstatnená. Ich rozhodnutia boli potom titulom pre držanie podnecovateľa vo väzbe aj podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku. Tento väzobný dôvod skončil až 20. septembra 2000. Krajský súd pri rozhodovaní o poslednej žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu v uznesení sp. zn. 1T28/98 z 18. septembra 2000 konštatoval len väzobný dôvod podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku a zmenu dôvodov väzby oznámil Ústavu na výkon väzby v Nitre dňa 20. septembra 2000.

Nedôslednosť v postupe orgánov činných v trestnom konaní a ich vzájomná nedostatočná informovanosť však nemôžu ísť na úkor podnecovateľa. Keď k 30. júnu 1998 zanikol právny titul pre jeho držanie vo väzbe z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku a tento sa neobnovil osobitným výrokom súdneho rozhodnutia, nemal byť ďalej vo väzbe z tohto dôvodu držaný.

Väzobný dôvod podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku (tzv. kolúzna väzba) v porovnaní s inými väzobnými dôvodmi znamená aj citelnejší zásah do osobnej slobody jedinca. Obvinený vo väzbe podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku je v súlade so zákonom číslo 156/1993 Z. z. o výkone väzby (ďalej len „zákon“) obmedzený oproti obvinenému, ktorý je vo väzbe z iných dôvodov, v takom rozsahu, aby bol vždy zabezpečený účel väzby a osobitne v tom, že:

1. podľa ustanovenia § 8 ods. 2 zákona jeho osobný alebo písomný styk s advokátom v súvislosti s právnou vecou, ktorá nesúvisí s jeho trestnou činnosťou, pre ktorú je vo väzbe, podlieha kontrole príslušného orgánu činného v trestnom konaní,

2. podľa ustanovenia § 9 ods. 2 zákona korešpondenciu môže prijať alebo odoslať len prostredníctvom príslušného orgánu činného v trestnom konaní,

3. podľa ustanovenia § 10 ods. 1 zákona je na vykonanie návštevy potrebný písomný predchádzajúci súhlas príslušného orgánu činného v trestnom konaní a návšteva sa podľa ustanovenia § 10 ods. 2 zákona uskutoční za prítomnosti príslušného orgánu činného v trestnom konaní, ak si prítomnosť vyhradil pri udelení súhlasu s návštevou.

Naviac treba pripomenúť, že pri tomto väzobnom dôvode Trestný poriadok vylučuje nahradenie väzby zárukou (vrátane peňažnej) alebo sľubom podľa ustanovenia § 73 a § 73a.

Keď teda za vyššie označených okolností okresný, krajský a najvyšší súd držali podnecovateľa od 30. júna 1998 až do 20. septembra 2000 vo väzbe aj z dôvodu podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, porušili jeho právo byť vo väzbe len zo zákonného dôvodu a na základe rozhodnutia sudcu alebo súdu, a teda právo podľa čl. 17 ods. 2 ústavy (pozri bod 1 výroku tohto nálezu).

Podnecovateľ pri námietke, že od 31. júla 1998 do 13. októbra 1999 sa nachádzal vo väzbe bez právneho titulu, argumentoval tým, že okresný súd mu uznesením zo 6. mája 1998 väzbu predĺžil do 31. júla 1998, pričom ďalším uznesením, ktorým sa väzba predĺžila (do 15. mája 2000), bolo až uznesenie najvyššieho súdu z 13. októbra 1999.

Podľa ustanovenia § 71 ods. 1 Trestného poriadku: „Väzba v prípravnom konaní a v konaní pred súdom môže trvať len nevyhnutnú dobu. Ak by väzba v prípravnom konaní presiahla šesť mesiacov a prepustením obvineného na slobodu by mohlo byť zmarené alebo sťažené dosiahnutie účelu trestného konania, môže na návrh prokurátora o ďalšom trvaní väzby do jedného roka rozhodnúť sudca a nad túto lehotu, najviac však do dvoch rokov, senát. Uznesenie o predĺžení väzby musí byť doručené obvinenému do 10 dní od rozhodnutia.“

Podľa ustanovenia § 71 ods. 2: „Väzba v konaní pred súdom spolu s väzbou v prípravnom konaní nesmie trvať dlhšie ako dva roky. Ak nebolo možné pre obťažnosť veci alebo z iných závažných dôvodov trestné stíhanie v tejto lehote skončiť a prepustením obvineného na slobodu hrozí, že bude zmarené alebo podstatne sťažené dosiahnutie účelu trestného konania, môže o ďalšom trvaní väzby v dĺžke do jedného roka rozhodnúť najvyšší súd.“

Z uvedeného vyplýva, že tvrdenie podnecovateľa je neopodstatneným. V prípravnom konaní mu bola lehota trvania väzby predĺžená nad šesť mesiacov podľa ustanovenia § 71 ods. 1 Trestného poriadku do 31. júla 1998. Keďže krajský prokurátor podal obžalobu na krajský súd 15. júla 1998, k tomuto dňu prípravné konanie skončilo a vec prešla na krajský súd, aby urobil všetky rozhodnutia a opatrenia, ktoré sú potrebné na vybavenie obžaloby, na ukončenie veci a na výkon súdneho rozhodnutia (§ 181 ods. 2 Trestného poriadku). Pretože podľa ustanovenia § 71 ods. 2 Trestného poriadku väzba v konaní pred súdom spolu s väzbou v prípravnom konaní nesmie trvať v zásade dlhšie ako dva roky, pričom predĺžená musí byť za osobitných okolností, len keby presiahla túto výmeru, väzbu podnecovateľa bolo potrebné predlžovať, len keby mala presiahnuť dva roky, to znamená trvať aj po 11. novembri 1999. To sa stalo práve uznesením najvyššieho súdu sp. zn. Ntv-II 55/99

z 13. októbra 1999. Nebolo teda potrebné v medziobdobí (31. júl 1998 až 13. október 1999) vydávať rozhodnutie o predĺžení lehoty trvania väzby podnecovateľa. Titulom pre jeho držanie vo väzbe v tomto období boli rozhodnutia, ktoré budú uvedené ďalej (č. 4-10). V tejto časti podnetu mu preto ústavný súd nevyhovel.

IV.

K právu podať návrh na konanie, v ktorom by súd neodkladne alebo urýchlene rozhodol o zákonnosti väzby a nariadil prepustenie, ak je táto nezákonná

Podnecovateľ tvrdí, že o jeho žiadostiach o prepustenie z väzby na slobodu bolo viackrát rozhodované s veľkým oneskorením, v dvoch prípadoch s vyše šesť mesačným, pričom konkrétne jeho žiadosť z 22. júna 1998 krajský súd prejednal až 30. novembra 1998. Dňa 8. novembra 1999 zaslal najvyššiemu súdu dodatok k sťažnosti z 28. septembra 1999, v ktorom namietal, že krajský súd rozhodol o jeho žiadosti o prepustenie na slobodu až po piatich mesiacoch, avšak najvyšší súd o ňom nerozhodol vôbec.

Tieto tvrdenia podnecovateľa súvisia s právom podať návrh na konanie, v ktorom by súd neodkladne alebo urýchlene rozhodol o zákonnosti väzby a nariadil prepustenie, ak je táto nezákonná, ktoré možno vyvodit' aj z čl. 17 ods. 2 ústavy.

Hoci toto právo nie je zjavné z doslovného znenia čl. 17 ods. 2 ústavy, je čitateľné najmä z ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku, čl. 5 ods. 4 Dohovoru a čl. 9 ods. 4 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (vyhláška č. 120/1976 Zb. ministra zahraničných vecí o Medzinárodnom pakte v občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach v znení Oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 169/1999 Zb. o Opčnom protokole k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach; ďalej len „medzinárodný pakt“).

Podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku: „Obvinený má právo kedykoľvek žiadať o prepustenie na slobodu. Ak v prípravnom konaní prokurátor takej žiadosti

nevyhovie, predloží ju bez meškania súdu. O takej žiadosti sa musí neodkladne rozhodnúť. Ak sa žiadosť zamietla, môže ju obvinený, ak v nej neuvedie iné dôvody, opakovať až po uplynutí štrnástich dní od právoplatnosti rozhodnutia.“

Podľa čl. 5 ods. 4 Dohovoru: „Každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.“

Podľa čl. 9 ods. 4 medzinárodného paktu: „Každý, kto je zatknutý alebo je vo väzbe, má právo na konanie pred súdom, aby súd mohol bez meškania rozhodnúť o právoplatnosti jeho zadržania a nariadiť jeho prepustenie, ak väzba nie je zákonná.“

Obsah tohto práva vyplýva predovšetkým z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu (ďalej len „ESLP“) k čl. 5 ods. 4 Dohovoru, ktorá sa vyvíjala už po dlhšie obdobie. Na základe tohto ustanovenia je osoba pozbavená osobnej slobody oprávnená podať návrh na prieskumné súdne konanie procesných a hmotnoprávných podmienok, ktoré sú podstatné pre „zákonnosť“, v zmysle čl. 5 ods. 1, tohto pozbavenia (rozsudok vo veci Brogan a ostatní v. Anglicko z 29. 11. 1988, § 65).

Podstatnou požiadavkou čl. 5 ods. 4 je aj to, aby súd rozhodol „urýchlene“ (speedily). Prieskumné súdne konanie musí byť vedené v súlade s hmotnoprávnymi a procesnými vnútroštátnymi právnymi predpismi a tiež aj účelom čl. 5, to znamená ochranou jedinca proti svojvôli, osobitne aj s ohľadom na čas, ktorý uplynie do vyhlásenia rozhodnutia (rozsudok vo veci Koendjibiharie v. Holandsko, 25. 10. 1990, § 27).

Z rozsudkov napr. vo veciach Luberti v. Taliansko (23. 2. 1984, § 31-32) a Bezicheri v. Taliansko (25. 10. 1989, § 20-21) zas vyplýva, že osoba pozbavená osobnej slobody má právo na konanie spĺňajúce podstatné náležitosti podľa čl. 5 ods. 4 Dohovoru „v primeraných intervaloch“. Pri väzbe sa vyžadujú krátke intervaly, keďže táto by mala trvať len po prísne obmedzenú dobu.

V priebehu doterajšieho trestného konania boli vydané nasledovné rozhodnutia o väzbe podnecovateľa:

1. Uznesenie okresného súdu o jeho vzatí do väzby z 12. novembra 1997. Sudca vyhlásil toto uznesenie po výsluchu podnecovateľa podľa ustanovenia § 77 ods. 2 Trestného poriadku, ktorého sa zúčastnila aj jeho obhajkyňa, nie však prokurátor (hoci podľa citovaného ustanovenia mal možnosť zúčastniť sa a klásť zadržanej osobe otázky);

2. Uznesenie krajského súdu zo 4. decembra 1997 o zamietnutí sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu. Bolo vyhlásené po konaní na neverejnom zasadnutí;

3. Uznesenie okresného súdu sp. zn. 5 Tpr 21/97 zo 6. mája 1998 o predĺžení lehoty trvania väzby podnecovateľa podľa ustanovenia § 71 ods. 1 Trestného poriadku do 31. júla 1998 na návrh krajského prokurátora (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

4. Uznesenie okresného súdu sp. zn. 5 Tpr 21/97 zo 6. mája 1998 o zamietnutí žiadosti podnecovateľa z 21. 4. 1998 o prepustenie na slobodu podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku a jeho ponechaní vo väzbe, nakoľko u neho trvá dôvod väzby v zmysle § ustanovenia 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

5. Uznesenie krajského súdu z 30. 6. 1998 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

6. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1 T 28/98 z 30. novembra 1998 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa z 22. 6. 1998 o prepustenie na slobodu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

7. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 To 90/98 z 5. januára 1999 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

8. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1 T 28/98 z 24. februára 1999 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa zo 16. februára 1999 o prepustenie na slobodu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

9. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 To 20/99 zo 17. 3. 1999 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

10. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1 T 28/98 z 20. septembra 1999 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa z 21. 6. 1999 o prepustenie z väzby na slobodu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

11. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 To 72/99 z 13. 10. 1999 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

12. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. Ntv-II 55/99 z 13. októbra 1999 o predĺžení väzby podnecovateľa podľa ustanovenia § 71 ods. 2 Trestného poriadku (na návrh predsedníčky senátu krajského súdu) do 15. mája 2000 (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

13. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1 T 28/98 zo 6. marca 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa zo 6. marca 2000 o prepustenie z väzby na slobodu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

14. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 To 17/2000 z 5. apríla 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

15. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1 T 28/98 z 19. apríla 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa z 19. apríla 2000 o prepustenie z väzby na slobodu (vyhlásené na hlavnom pojednávaní, ktorého sa zúčastnil ako podnecovateľ a jeho obhajkyňa, tak aj zástupca krajského prokurátora).

16. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 To 22/2000 z 3. mája 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

17. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. Ntv-II 24/2000 z 3. mája 2000 o predĺžení lehoty trvania väzby podnecovateľa podľa ustanovenia § 71 od. 2 Trestného poriadku (na návrh predsedníčky senátu krajského súdu) do 11. novembra 2000 (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

18. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1 T 28/98 zo 16. júna 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa z 12. júna 2000 o prepustenie na slobodu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

19. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 To 36/2000 z 26. júla 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

20. Uznesenie krajského súdu sp. zn. 1T 28/98 z 18. septembra 2000 o zamietnutí podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku žiadosti podnecovateľa z toho istého dňa o prepustenie na slobodu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí);

21. Uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4To 51/2000 z 18. októbra 2000 o zamietnutí podľa § 148 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku sťažnosti podnecovateľa proti predošlému uzneseniu (vyhlásené na neverejnom zasadnutí).

Pri posudzovaní neodkladnosti alebo urýchlenosti rozhodovania o zákonnosti väzby ide o posúdenie lehôt, v ktorých došlo k právoplatnému rozhodnutiu o

1. sťažnosti podnecovateľa z 12. novembra 1997 proti uzneseniu okresného súdu z toho istého dňa o jeho vzatí do väzby (krajský súd ju zamietol 4. decembra 1997),

2. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 21. apríla 1998 (okresný súd ju zamietol 6. mája 1998 a krajský súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 30. júna 1998),

3. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 22. júna 1998 (krajský súd ju zamietol 30. novembra 1998 a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 5. januára 1999),

4. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu zo 16. februára 1999 (krajský súd ju zamietol 24. februára 1999 a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 17. marca 1999),

5. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 21. júna 1999 (krajský súd ju zamietol 20. septembra 1999 a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 13. októbra 1999),

6. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu zo 6. marca 2000 (krajský súd ju zamietol toho istého dňa a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 5. apríla 2000),

7. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 19. 4. 2000 (krajský súd ju zamietol v ten istý deň a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 3. mája 2000),

8. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 12. júna 2000 (krajský súd ju zamietol 16. júna 2000 a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 26. júla 2000) a

9. žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 18. septembra 2000 (krajský súd ju zamietol v ten istý deň a najvyšší súd zamietol sťažnosť podnecovateľa 18. októbra 2000).

Pri posudzovaní neodkladnosti alebo urýchlenosti rozhodovania o zákonnosti väzby sa vychádza aj z pravidla, že keď sa na rozhodovaní o návrhoch osoby pozbavenej osobnej slobody na preskúmanie zákonnosti tohto pozbavenia zúčastnilo viac stupňov súdov, berie sa do úvahy celková dĺžka konania, to znamená od podania návrhu až do právoplatného rozhodnutia o ňom (napr. rozsudky ESLP vo veciach Letellier v. Francúzsko, 26. 6. 1991, § 56 a Navarra v. Francúzsko, 23. 11. 1993, § 28).

Aj keď sa jednotlivé lehoty z hľadiska požiadaviek neodkladnosti alebo urýchlenosti posudzujú podľa všetkých okolností prípadu, „spravidla však lehoty rátané na mesiace sú príliš dlhé a nevyhovujú požiadavke rýchlosti v zmysle čl. 5 ods. 4 Dohovoru“ (B. Repík: Ľudské práva v súdnom konaní, MANZ Bratislava 1999, str. 204). Obdobne tomu bolo napr. aj vo veci Savič v. Slovensko, kde išlo o celkovú dobu dvoch mesiacov a piatich dní (v prvom stupni rozhodoval okresný súd a v druhom krajský).

Z tohto pohľadu sú potom problematické lehoty, ktoré uplynuli do právoplatného rozhodnutia o žiadostiach podnecovateľa o prepustenie na slobodu uvedených pod bodmi 2, 3 a 5.

V bode 2 lehota presiahla dva mesiace a nie je akceptovateľná z hľadiska neodkladnosti a urýchlenosti aj preto, lebo išlo o súdy z toho istého mesta (Nitra). Okresný súd po rozhodnutí o žiadosti podnecovateľa spis predložil krajskému súdu na rozhodnutie o sťažnosti proti svojmu uzneseniu až 28. mája 1998, pričom tento súd o nej rozhodol až

30. júna 1998. Oba sudy sa preto svojím oneskoreným postupom podieľali na porušení práv podnecovateľa podľa čl. 17 ods. 2 ústavy a čl. 5 ods. 4 Dohovoru v posudzovanom smere.

V bode 3 išlo o neakceptovateľnú dobu 6 a pol mesiaca. Na porušení práv podnecovateľa sa však podieľal len krajský súd. Tento rozhodol o žiadosti podnecovateľa neskoro (30. novembra 1998), pričom spis predložil najvyššiemu súdu na rozhodnutie o sťažnosti podnecovateľa 18. decembra 1998. Dobu, ktorá uplynula najvyššiemu súdu od obdržania spisu až do rozhodnutia o sťažnosti (23. decembra 1998 – 5. januára 1999), mu nemožno vytknúť.

V bode 5 ide taktiež o neakceptovateľnú dobu takmer štyroch mesiacov (bez ôsmich dní). Porušenie práv podnecovateľa ide aj v tomto prípade na vrub krajského súdu, lebo o jeho žiadosti rozhodol oneskorene (20. septembra 1999). Lehota, v ktorej rozhodoval najvyšší súd o sťažnosti podnecovateľa, je prijateľná (od 30. septembra 1999, kedy mu bol predložený spis, až do vyhlásenia uznesenia 13. októbra 1999).

Zásadne sa však nemožno stotožniť s procesným postupom krajského súdu, ktorý viedol k neakceptovateľnej lehote a ktorý v odôvodnení svojho uznesenia sp. zn. 4 To 72/99 z 13. októbra 1999 odobril aj najvyšší súd (napriek námietke podnecovateľa v sťažnosti, že je porušované aj jeho právo podľa čl. 5 ods. 4 Dohovoru na urýchlené konanie o zákonnosti pozbavenia slobody).

Keďže podnecovateľ na hlavnom pojednávaní dňa 21. júna 1999 okrem žiadosti o prepustenie na slobodu namietal aj činný senát krajského súdu, tento o jeho žiadosti nerozhodoval, ale najskôr predložil vec na rozhodnutie o námietke zaujatosti najvyššiemu súdu. Až po jeho rozhodnutí z 21. júla 1999, ktorým nevyhovел námietke zaujatosti, a po vrátení spisu na krajský súd 29. júla 1999 tento len 20. septembra 1999 o žiadosti podnecovateľa rozhodol.

Podľa čl. 152 ods. 4 ústavy „Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.“

Podľa čl. 12 ods. 4 ústavy „Nikomú nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.“ Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy „Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.“ Z tohto článku ústavy vyplýva aj právo osoby trestne stíhanej, aby o jej trestnom obvinení rozhodol v konečnom dôsledku nezávislý a nestranný súd (pozri aj čl. 6 ods. 1 Dohovoru). V rámci uplatňovania tohto základného práva mohol podnecovateľ vzniesť podľa ustanovenia § 31 ods. 1 v rozhodnom čase platného a účinného Trestného poriadku námietku aj voči sudcom z dôvodu pochybnosti o ich nezaujatosti (§ 30 ods. 1), o ktorej rozhodoval nadriadený súd v senáte (§ 31 ods. 2). Keď však podnecovateľ zároveň so žiadosťou o prepustenie z väzby na slobodu vzniesol aj námietku zaujatosti voči sudcom, nemohol z tohto dôvodu utrpieť ujmu na svojom práve, aby na základe jeho žiadosti bolo o zákonnosti jeho väzby rozhodnuté neodkladne alebo urýchlene. Krajský súd bol teda povinný o jeho žiadosti z 21. júna 1999 takto rozhodnúť. Vyplývalo mu to okrem doposiaľ uvedeného napokon aj z ustanovenia § 31 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého do rozhodnutia nadriadeného orgánu o vylúčení vykonávajú osoby, o ktorých vylúčenie ide, len tie úkony, ktoré neznesú odklad.

Oneskorený postup a rozhodovanie o predmetných žiadostiach podnecovateľa o prepustenie na slobodu negatívne postihli aj ďalší aspekt analyzovanej problematiky, to znamená právo osoby pozbavenej osobnej slobody na prieskumné súdne konanie pri zabezpečení všetkých základných garancií „v primeraných intervaloch“. Hoci podľa ustanovenia § 72 ods. 2 Trestného poriadku má obvinený právo kedykoľvek žiadať o prepustenie na slobodu, o čom sa musí neodkladne rozhodnúť, ak sa jeho žiadosť zamietla, môže ju, ak v nej neuvedie iné dôvody, opakovať až po uplynutí štrnástich dní od právoplatnosti rozhodnutia. Ako už bolo konštatované, v troch prípadoch sa o žiadostiach podnecovateľa právoplatne nerozhodlo neodkladne, resp. urýchlene, čím sa aj neprimerane predĺžili intervaly, v ktorých sa mohol domáhať súdneho preskúmania zákonnosti jeho väzby.

Oneskorený postup okresného a krajského súdu pri žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu z 21. apríla 1998, ako aj oneskorený postup krajského súdu pri takýchto žiadostiach z 22. júna 1998 a 21. júna 1999 mali potom za následok, že o žiadostiach podnecovateľa nebolo rozhodnuté neodkladne alebo urýchlene, čím došlo k porušeniu jeho práv podľa čl. 17 ods. 2 ústavy a čl. 5 ods. 4 Dohovoru (pozri bod 2 výroku tohto nálezu).

Z týchto práv tiež vyplýva, že súd rozhodujúci na podnet dotknutej osoby o zákonnosti jej väzby sa musí zaoberať rozhodnými námietkami, ktoré vzniesla proti zákonnosti väzby.

Podnecovateľ vytýka, že najvyšší súd sa nezaoberal pri svojom rozhodovaní dodatkom z 8. novembra 1999 k jeho sťažnosti z 28. septembra 1999 proti uzneseniu krajského súdu z 20. septembra 1999, ktorým krajský súd rozhodol zamietavo o jeho žiadosti o prepustenie na slobodu z 21. júna 1999.

V tejto časti ústavný súd podnetu nevyhovel. Hoci sa najvyšší súd skutočne pri rozhodovaní dňa 13. októbra 1999 o sťažnosti proti uzneseniu krajského súdu z 20. septembra 1999 nemohol zaoberať dodatkom tejto sťažnosti z 8. novembra 1999, hlavný argument tohto dodatku (oneskorené rozhodovanie krajského súdu o žiadosti podnecovateľa o prepustenie na slobodu) bol aj súčasťou sťažnosti z 28. septembra 1999 (vypracovanej obhajkyňou), s ktorým sa najvyšší súd svojím spôsobom vyrovnal (pozri vyššie).

V.

K právu byť vo väzbe len po nevyhnutnú, resp. primeranú dobu alebo prepustený počas konania, pričom prepustenie môže byť podmienené zárukou

Námietky podnecovateľa voči neprimerane dlhej dobe väzby treba posúdiť aj z hľadiska označeného práva.

Toto právo nie je zrejmé zo samotného znenia čl. 17 ods. 2 ústavy. Vyplýva skôr z jeho spojitosti s čl. 17 ods. 5 ústavy („Do väzby možno vziať iba ... na čas ustanovený zákonom ...“) a Trestným poriadkom (napr. § 71 ods. 1, § 72 ods. 1, § 73 a § 73a), ako aj z čl. 5 ods. 3 Dohovoru a čl. 9 ods. 3 Medzinárodného paktu.

Trestný poriadok napríklad ustanovuje, že väzba v prípravnom konaní a v konaní pred súdom môže trvať len nevyhnutnú dobu (§ 71 ods. 1), vyšetrovateľ, prokurátor a sudca sú povinní skúmať v každom období trestného stíhania, či dôvody väzby trvajú alebo či sa nezmenili; ak pominie dôvod väzby, musí byť obvinený ihneď prepustený na slobodu (§ 72 ods. 1), pričom ak je daný dôvod väzby uvedený v ustanovení § 67 ods. 1 písm. a) alebo c), môže súd alebo sudca rozhodnúť o prepustení obvineného na slobodu na základe prijatia záruky (vrátane peňažnej) alebo sľubu (§ 73 a § 73a).

Podľa čl. 5 ods. 3 Dohovoru: „Každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci a má právo byť súdený v primeranej lehote alebo prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa dotknutá osoba ustanoví na pojednávanie.“

Podľa čl. 9 ods. 3 Medzinárodného paktu: „Každý, kto je zatknutý alebo zadržaný na základe obvinenia z trestného činu, musí sa bez meškania predviesť pred sudcu alebo iného úradníka, ktorý je zákonom splnomocnený vykonávať sudcovskú právomoc, a má právo na trestné konanie v primeranom čase alebo na prepustenie. Nie je všeobecným pravidlom, aby sa osoby čakajúce na trestné konanie držali vo väzbe; prepustenie sa však môže podmieniť zárukami, že sa dostavia na trestné konanie v akomkoľvek inom štádiu súdneho konania a na vynesenie rozsudku.“

Vymedziť obsah práva byť vo väzbe len po nevyhnutnú, resp. primeranú dobu alebo prepustený počas konania, pričom prepustenie môže byť podmienené zárukou, napomáha opäť najmä štrasburská judikatúra k čl. 5 ods. 3 Dohovoru.

Primeranosť doby trvania väzby sa posudzuje v každej veci podľa jej osobitných okolností (napr. rozsudky vo veciach Wemhoff v. Nemecko, 27. 6. 1968, § 10 a Barfuss v. Česká republika, 31. 7. 2000, § 65). Podstatnými sú predovšetkým: pretrvávajúce dôvodného podozrenia, že osoba pozbavená osobnej slobody spáchala trestný čin, významné a dostatočné dôvody pre toto pozbavenie a osobitná starostlivosť (urýchlenie) príslušných orgánov pri vedení konania proti nej (pozri napr. rozsudky vo veciach Neumeister v. Rakúsko, 27. 6. 1968, strana 37, § 4-5; Ringeisen v. Rakúsko, 16. 7. 1971, § 104; Letelier v. Francúzsko, 26. 6. 1991, § 35; Kemmache v. Francúzsko, 27. 11. 1991, § 45; Punzelt v. Česká republika, 25. 4. 2000, § 73 a Český v. Česká republika, 6. 6. 2000, § 74-76). Pokračujúca väzba môže byť opodstatnená iba vtedy, pokiaľ existujú presvedčivé dôvody skutočného verejného záujmu, ktoré prevažujú – napriek predpokladu neviny – nad právom na osobnú slobodu (napr. Český, § 74).

K analyzovanému právu, ktoré vyplýva aj z čl. 17 ods. 2 ústavy, treba uviesť, že ide o iné základné právo, ako je právo podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných priet'ahov...). Vzťah medzi právami podľa čl. 48 ods. 2 a čl. 17 ods. 2 ústavy je obdobný ako medzi právami podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 5 ods. 3 Dohovoru. Zatiaľ čo čl. 6 ods. 1 v časti týkajúcej sa primeranosti lehoty na prejednanie veci súdom sa vzťahuje na všetkých účastníkov súdneho konania s cieľom chrániť ich pred nadmernými procesnými priet'ahmi, čl. 5 ods. 3 sa týka len obvinených osôb, ktoré sú pozbavené osobnej slobody, a ochraňuje ich pred neopodstatnene dlhou väzbou (obdobne pozri napr. rozsudok vo veci Stögmüller v. Rakúsko, 10. 11. 1969, strana 40, § 5, na ktorý odkazuje aj rozsudok vo veci Punzelt, § 98). Zákonite potom aj slovne príbuzné pojmy, akými sú napríklad „primeraná lehota“ alebo „bez priet'ahov“, sa vykladajú sčasti odlišne pri čl. 17 ods. 2 ústavy a čl. 5 ods. 3 Dohovoru v porovnaní s čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Podstata námietok podnecovateľa smeruje k tomu, že jeho väzba je nadmerne dlhá a tiež aj neopodstatnená, lebo väzobné dôvody nie sú dané.

Ústavný súd už zistil, že od 30. júna 1998 do 20. septembra 2000 neexistoval právny titul pre držanie podnecovateľa vo väzbe podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku. Ostáva mu však posúdiť, či jeho pozbavenie osobnej slobody od 11. novembra 1997 (od momentu zadržania, to znamená od 10.00 h) až do 11. novembra 2000 sa opieralo o významné a dostatočné dôvody a či príslušné orgány postupovali vo veci s osobitnou starostlivosťou, urýchlením (pozri napr. rozsudky ESLP vo veciach Tomasi v. Francúzsko, 27. 8. 1992, § 84 a Abdoella v. Holandsko, 25. 11. 1992, § 24). Primeranosť dĺžky konania, počas ktorej sa podnecovateľ nachádza vo väzbe, sa posudzuje podľa osobitných okolností prípadu, pričom do úvahy sa berú predovšetkým zložitost' veci, konanie podnecovateľa a postup príslušných orgánov (napr. novšie rozsudky ESLP vo veciach Pélissier a Sassi v. Francúzsko, 25. 3. 1999, § 67 a Punzelt, § 91).

Podnecovateľ je trestne stíhaný, pričom obžaloba bola na neho podaná v piatich bodoch pre skutky z obdobia január až marec 1997 právne kvalifikované ako trestné činy vydierania, lúpeže a nedovoleného ozbrojovania. Trestné činy vydierania a lúpeže mal spáchať navyše v spolupáchateľstve ako člen organizovanej skupiny so zbraňou, prípadne spôsobením značnej škody. Za najprísnejšie trestný čin lúpeže podľa ustanovenia § 234 ods. 1 a ods. 2 písm. a), b) a c) Trestného zákona hrozí trest odňatia slobody od 5 do 12 rokov.

Dôvodné podozrenie, že podnecovateľ sa stíhaných trestných činov dopustil, pramenilo z usvedčujúcich dôkazov, ktorými boli najmä výpovede svedkov (poškodených) v prípravnom konaní, ako aj neskôr na hlavnom pojednávaní.

Pri väzobnom dôvode podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, ktorý bol u podnecovateľa aktuálny do 30. 6. 1998, súdy vo svojich rozhodnutiach poukazovali, podobne ako aj u ďalších spoluobvinených vo väzbe, predovšetkým na stíhanú obzvlášť závažnú úmyselnú trestnú činnosť. Táto súvisela najmä s vymáhaním majetkových hodnôt a platením výpalného, pričom malo ísť o použitie strelných zbraní, bitie poškodených a vyhrážky usmrtením. Poškodení prejavili strach a v prípravnom konaní sa aj odmietli zúčastniť konfrontácií s obvinenými. Z toho potom súdy vyvodili, že väzobne

stíhaní obvinení by v prípade prepustenia na slobodu mohli vplývať na poškodených, prípadne obvinených na slobode alebo inak mať objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie.

Pri väzobnom dôvode podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku súdy argumentovali popri charaktere stíhanej trestnej činnosti najmä tým, že požiadavky na výpalné, ako aj vyhrážky v prípade jeho neuspokojenia smerovali aj do budúcnosti, čo znamená, že väzobne stíhaní obvinení vrátane podnecovateľa by ich na slobode mohli uskutočniť. Keďže dôvodom páchania trestnej činnosti za účelom získania finančného obohatenia mala byť aj skutočnosť, že obvinení boli bez pracovného pomeru, a teda bez uspokojivého legálneho príjmu, odôvodňovalo to tiež obavu, že by obdobným spôsobom mohli aj ďalej pokračovať v trestnej činnosti.

Podstata obhajoby podnecovateľa spočívala v tvrdeniach, že on sa stíhanej trestnej činnosti nedopustil, usvedčujúce dôkazy sú nevieryhodné a nepravdivé, a preto aj na nich založené väzobné dôvody neopodstatnené. Plynutím času obhajoba namietala aj stratu kontinuity s okolnosťami, ktoré boli v čase začatia trestného stíhania, a preto aj nereálnosť možného pokračovania v trestnej činnosti.

Vychádzajúc zo zadovážených podkladov ústavný súd nevidí dôvod, aby svojím posudzovaním (až na väzobný dôvod podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku) zasahoval do konania a rozhodovacej činnosti ohľadne dôvodov väzby podnecovateľa zo strany príslušných všeobecných súdov. Tieto v rámci svojho nezávislého a nestranného postupu v intenciách Trestného poriadku považovali trestné stíhanie podnecovateľa za dôvodné vrátane jeho držania vo väzbe až do 11. novembra 2000. Ich dôvody pre väzbu podnecovateľa – do 30. júna 1998 podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. b) a c) a od 30. júna 1998 len podľa ustanovenia § 67 ods. 1 písm. c) – preto aj ústavný súd považuje za významné a dostatočné.

Ústavnému súdu ostáva napokon posúdiť, či bol podnecovateľ vo väzbe len po nevyhnutnú alebo primeranú dobu, to znamená, či príslušné orgány činné v trestnom konaní

postupovali s osobitnou starostlivosťou a urýchlením majú na zreteli predovšetkým zložitosť veci, konanie príslušných orgánov, ako aj konanie podnecovateľa.

O zložitosti veci svedčí už obžaloba krajského prokurátora z 30. júna 1998 (č. 1 Kv 3/98-227), ktorá bola podaná na 11 osôb pre 18 skutkov právne kvalifikovaných obdobne ako u podnecovateľa. Táto obžaloba, ktorá zhrňuje výsledky prípravného konania, má 40 strán, pričom okrem vypočutia všetkých obvinených na hlavnom pojednávaní v nej bol navrhnutý aj výsluch 63 svedkov a vykonanie množstva ďalších dôkazov (znalecké posudky, lekárske správy a iné listinné dôkazy).

Trvanie väzby podnecovateľa v prípravnom konaní od 11. novembra 1997 do 15. júla 1998 sa nejaví byť preto neprimeraným prihliadajúc aj na fakt zdržania vyšetrovania skutočnosťou, že po podnecovateľovi muselo byť 16. mája 1997 vyhlásené republikové pátranie pre neprítomnosť v mieste bydliska a nemožnosť mu doručiť ani uznesenie o vznesení obvinenia.

Po podaní obžaloby dňa 15. júla 1998 na krajský súd 18. septembra 1998 vzniesol jeden z obžalovaných námietku zaujatosti voči predsedníčke senátu, o ktorej musel rozhodnúť nadriadený najvyšší súd. Až po jeho rozhodnutí a vrátení spisu mohol krajský súd pokračovať v štúdiu spisu a 17. decembra 1998 určiť termín hlavného pojednávania na dni 18. – 22. januára 1999. Toto muselo byť odročené v prvý deň, pretože ďalší z obžalovaných vzniesol námietku zaujatosti voči predsedníčke senátu. Na jej výslovnú otázku položenú ďalším obžalovaným, či aj oni vznášajú námietku zaujatosti voči nej, prípadne voči senátu, títo zhodne uviedli, že nie. Po rozhodnutí o námietke zaujatosti najvyšším súdom a vrátení spisového materiálu nový termín hlavného pojednávania na dni 22. – 26. februára 1999 určila predsedníčka senátu 4. februára 1999. Tento termín musel byť zrušený z dôvodu ospravedlnenia neúčasti viacerých obhajcov pre kolíziu s inými súdnymi konaniami. Ďalšie hlavné pojednávanie dňa 22. marca 1999 muselo byť tiež odročené, pretože jeden z obžalovaných vzniesol námietku zaujatosti voči celému senátu, pričom po vylúčení jeho veci na samostatné konanie ďalšiu námietku zaujatosti voči predsedníčke senátu vzniesol iný obžalovaný. Nový termín hlavného pojednávania na dni 21. – 24. júna

1999 potom predsedníčka senátu určila 17. mája 1999 po rozhodnutí najvyššieho súdu o námietke zaujatosti a vrátení spisu na krajský súd. Toto hlavné pojednávanie muselo byť odročené už 21. júna 1999, keďže námietku zaujatosti voči predsedníčke senátu a ďalším sudcom vzniesol teraz podnecovateľ. Ďalší termín hlavného pojednávania mohol byť potom určený až po rozhodnutí najvyššieho súdu o námietke podnecovateľa a vrátení spisu (3. augusta 1999) na dni 20. – 23. septembra 1999. Toto hlavné pojednávanie bolo odročené na 8. – 9. november 1999, lebo sa naň neustanovil jeden z obžalovaných. Hlavné pojednávanie 8. novembra 1999 bolo tiež odročené, tentokrát kvôli hladovke iného obžalovaného. Ďalší termín hlavného pojednávania stanovila predsedníčka senátu 16. novembra 1999 na dni 15. – 16. decembra 1999. Keďže 23. novembra 1999 sa ospravedlnila z dôvodu kolízie termínov obhajkyňa podnecovateľa, tento termín bol zmenený na dni 24. – 25. januára 2000. Až na tomto hlavnom pojednávaní mohol krajský súd vo veci pokračovať a vykonať časť dokazovania výsluchom všetkých obžalovaných (pozri zápisnicu z č. l. 1765 – 1798). Odročené bolo na dni 6. – 8. marca 2000 za účelom predvolania a vypočutia viacerých svedkov a poškodených. Dňa 6. marca 2000 muselo byť hlavné pojednávanie odročené na dni 17 – 19. apríla 2000, keďže sa naň nedostavili dvaja obžalovaní. V týchto dňoch boli potom vypočúvaní viacerí svedkovia, pričom priebeh hlavného pojednávania bol kontradiktórny (pozri zápisnicu z č. l. 1875 – 1925). Za účelom doplnenia dokazovania ho predsedníčka senátu odročila na dni 12. – 14. júna 2000. Toto hlavné pojednávanie však muselo byť odročené pre zdravotné problémy jednej prísediacej zo senátu. Nový termín stanovila predsedníčka senátu aj s prihliadnutím na rôzne termíny dovoleníek obhajcov až na 18. – 20. septembra 2000. Pretože sa na hlavné pojednávanie dňa 18. september 2000 nedostavili dvaja obžalovaní, muselo byť odročené na dni 30. – 31. októbra a 2. novembra 2000. Ani toto hlavné pojednávanie sa však nekonalo, lebo jeden z obžalovaných sa ho nezúčastnil pre práceneschopnosť a ďalší obžalovaný tesne pred ním uzavrel s obhajcom dohodu o skončení právneho zastúpenia. Súd ho odročil na dni 16. – 17. januára 2001.

Medzi termínmi hlavných pojednávaní krajský súd, ako aj najvyšší súd vo viacerých prípadoch rozhodovali o početných žiadostiach obžalovaných o prepustenie na slobodu,

o sťažnostiach proti zamietavým rozhodnutiam o týchto žiadostiach a tiež aj o návrhoch na predĺženie lehoty trvania väzby obžalovaných.

Z vyššie uvedenej analýzy postupu krajského súdu v konaní vyplýva, že hoci celková dĺžka väzby podnecovateľa bola tri roky, pričom doposiaľ nebol vyhlásený ani len prvostupňový rozsudok, nemožno tomuto súdu vyčítať, že by v merite veci nepostupoval s osobitnou starostlivosťou alebo urýchlením. Z jeho postupu je totiž evidentné, že bol vedený snahou o obžalobe rozhodnúť čo najskôr a prispieť takto aj k ukončeniu väzby obžalovaných vrátane podnecovateľa.

Krajský súd nemohol vec ukončiť pre procesné prekážky, ktoré spôsobili predovšetkým iné subjekty v konaní. Ide v prvom rade o námietky zaujatosti voči predsedníčke senátu, sudcom a prísediacim zo strany obžalovaných vrátane podnecovateľa, ktoré boli vo všetkých prípadoch najvyšším súdom posúdené ako neopodstatnené. Krajský súd nemohol z dôvodu týchto námietok konať, musel hlavné pojednávania odročovať, spisový materiál postúpiť na najvyšší súd a čakať na jeho rozhodnutie, ako aj vrátenie spisu. Hoci námietka zaujatosti je súčasťou práva obžalovaného na nezávislý a nestranný súd, v tomto prípade sa z podaných námietok črtá aj účelovosť (napr. ich postupné vznášanie viacerými obžalovanými a priamo na hlavných pojednávaniach), ktorá spomalila vo významnej miere postup súdu.

Okrem námietky zaujatosti z 21. júna 1999 podnecovateľ prispel k dĺžke súdneho konania aj viacerými žiadosťami o prepustenie na slobodu a sťažnosťami proti zamietavým uzneseniam. Hoci sú súčasťou práva na obhajobu, treba si uvedomiť, že objektívne tiež predlžujú súdne konanie. Týka sa to napokon aj zmeny termínu hlavného pojednávania z 15. – 16. decembra 1999 na 24. – 25. január 2000 z dôvodu ospravedlnenej neúčasti obhajkyne podnecovateľa.

Po analýze zložitosti veci, postupu v prípravnom konaní, postupu krajského súdu v konaní, ako aj podielu podnecovateľa na dĺžke jeho väzby (v kontexte iných procesných prekážok) možno konštatovať, že dĺžka jeho väzby neporušila požiadavky jej nevyhnutnosti

alebo primeranosti a tiež osobitnej starostlivosti, resp. urýchleného postupu príslušných orgánov činných v trestnom konaní.

Keďže podnecovateľ bol držaný vo väzbe z dôvodov významných a dostatočných, pričom príslušné orgány postupovali v merite veci s osobitnou starostlivosťou, resp. urýchlením, ústavný súd nezistil porušenie práva podnecovateľa byť vo väzbe len po nevyhnutnú, resp. primeranú dobu alebo prepustený počas konania, pričom prepustenie môže byť podmienené zárukou podľa čl. 17 ods. 2 ústavy a čl. 5 ods. 3 Dohovoru, a preto v tejto časti jeho podnetu tiež nevyhoviel.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

Vyhlásené v Košiciach 16. novembra 2000